

II Konferencja Naukowa Ofiary Przemocy
„Osoba doświadczająca przemocy
w świecie milczenia czy wsparcia?
Człowiek człowiekowi... Refleksje interdyscyplinarne”

Abstrakty

II Konferencja Naukowa Ofiary Przemocy
„Osoba doświadczająca przemocy
w świecie milczenia czy wsparcia?
Człowiek człowiekowi... Refleksje interdyscyplinarne”

Abstrakty

Redakcja:
Agnieszka Pytka
Agnieszka Lewicka-Zelent

Lublin 2017

II Konferencja Naukowa Ofiary Przemocy
„Osoba doświadczająca przemocy
w świecie milczenia czy wsparcia?
Człowiek człowiekowi... Refleksje interdyscyplinarne”
Lublin, 6 grudnia 2017 r.

Abstrakty

Redakcja:

Agnieszka Pytka

Agnieszka Lewicka-Zelent

Skład i łamanie:

Monika Maciąg

Projekt okładki:

Marcin Szklarczyk

© Copyright by Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ISBN 978-83-65272-71-3

Wydawca:

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ul. Głowackiego 35/348

20-060 Lublin

www.fundacja-tygiel.pl

Komitet Naukowy:

- *Prof. nadzw. dr hab. Irena Motow*
- *Dr hab. Mieczysław Dudek, prof. SAN*
- *Dr hab. Daniel Kukla, prof. AJD*
- *Dr hab. Agnieszka Lewicka-Zelent*
- *Dr Dorota Chemicz*
- *Dr Anna Karłyk-Ćwik*
- *Dr Grzegorz Skrobotowicz*

Komitet Organizacyjny:

- Beata A. Nowak
- Kamil Maciąg
- Monika Maciąg
- Sandra Czarniecka
- Agnieszka Pytka
- Karolina Lewczuk
- Marcin Szklarczyk

Organizator:

Fundacja
TYGIEL

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

Patronat Honorowy:

**PATRONAT
HONOROWY**

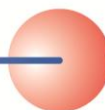
PREZYDENT MIASTA LUBLIN
KRZYSZTOF ŻUK

Patronaty Medialne:

NIEBIESKA

DWUMIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY
PROBLEMATYCE PRZEMOCY

LINIA

Park
Psychologii

charaktery
magazyn psychologiczny

Spis treści

Wstęp..... 9

Wystąpienia Gości Honorowych

Kilka słów o cyberbullingu..... 13

Przemoc w rodzinach wobec osób starszych i niepełnosprawnych..... 14

Życie z przemocą w tle – refleksje nad biografią nieletnich niedostosowanych społecznie..... 15

Wystąpienia ustne

Agresja emocjonalna i fizyczna wśród młodzieży 19

Bezdomne kobiety jako ofiary i sprawcy przemocy 20

Bezpieczeństwo i ochrona prawna dzieci, młodych dorosłych, ofiar przemocy w cyberprzestrzeni 21

Czy można wyrazić zgodę na przemoc? Biologiczne podstawy i kontratyp szkody poszkodowanego w kontekście BDSM 22

Czy prawo skutecznie chroni osoby doświadczające przemocy w rodzinie?..... 23

Diagnozowanie przemocy domowej wobec dziecka – charakterystyka wybranych etapów procesu diagnostycznego 24

Doświadczanie przemocy w rodzinach wiejskich 25

Doświadczenia ekstremalne: kazirodztwo (opis przypadków w dokumentach sądowych) 26

Dziecko w sidłach oprawcy. Aspekty prawne przemocy w rodzinie 27

Interwencja Kryzysowa wobec zjawiska przemocy w rodzinie 28

Kobiety w sytuacji okołorozwodowej oraz rozwiedzione jako ofiary wciąż trwającej przemocy partnerskiej 29

„Kochanie musisz to dla nas zrobić...” Jak działa przestępca zmuszania do prostytucji 30

Lęk paniczny jako niewerbalna forma wołania o pomoc osoby doświadczającej przemocy domowej – opis przypadku 31

Mutyzm a przemoc. Czy milczenie jest złotem? 32

<i>Pokonać ofiarę – uwolnić ocalałego. Czyli jak mówić i rozmawiać o przemocy ..</i>	33
<i>Pomoc czy przemoc – problem opieki nad osobami starszymi – na podstawie badań prowadzonych na terenie woj. śląskiego .....</i>	34
<i>Pomoc i wsparcie dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie .....</i>	35
<i>Postrzeganie osób pokrzywdzonych przez sprawców przestępstw z użyciem przemocy .....</i>	36
<i>Przemoc w środowisku pracy wobec człowieka z niepełnosprawnością intelektualną .....</i>	37
<i>Ryzyko przemocy wobec osób z zaburzeniami komunikacji .....</i>	38
<i>Środowisko rodzinne a przemoc wobec dziecka .....</i>	39
<i>Trudności wychowawcze z dziećmi skrzywdzonymi przebywającymi w rodzinnej pieczy zastępczej .....</i>	40
<i>Wiktymologiczne aspekty zjawiska przemocy w środowisku szkolnym .....</i>	41
<i>Wsparcie i ochrona osoby pokrzywdzonej przemocą w rodzinie w oddziaływaniach resocjalizacyjnych .....</i>	42
<i>Wyzwania rodziny. Osoba starsza w rodzinie – doświadczająca przemocy czy wsparcia? Próba ujęcia problemu .....</i>	43
<i>Zasoby osobiste osób stosujących przemoc w kontekście oddziaływań resocjalizacyjnych .....</i>	44
Indeks Autorów	45

Wstęp

Szanowni Państwo,

Serdecznie dziękujemy za wspólną inicjatywę dokonania refleksji nad funkcjonowaniem osób doświadczających przemocy. Jest to problem stale aktualny i wart szczegółowej analizy z uwagi na skutki, jakich doznaje osoba skrzywdzona. W ubiegłym roku pochyliliśmy się nad sytuacją, w jakiej znajdują się osoby, których naruszane są podstawowe potrzeby. Zwróciliśmy uwagę na złożoność i wieloaspektowość zjawiska. W tym roku powracamy do tematu, kierując się naczelną zasadą – pomoc należy się przede wszystkim osobie doświadczającej przemocy, którą może być każda osoba bez względu na wiek, płeć, status społeczny i miejsce zamieszkania.

Podczas tegorocznej konferencji pt. „Osoba doświadczająca przemocy w świecie milczenia czy wsparcia? Człowiek człowiekowi... Refleksje interdyscyplinarne” – drugiej z cyklu – mieliśmy okazję koncentrować się wokół zagadnień bezpośrednio dotyczących osób z tzw. grupy ryzyka. Szczególnie bliski jest nam temat przemocy skierowanej wobec dzieci i młodzieży, który zostanie ukazany z dwóch perspektyw – środowiska rodzinnego i szkolnego. W tym aspekcie ważne wydają się takie zagadnienia, jak: diagnoza małoletniego pokrzywdzonego, funkcjonowanie uczestnika cyberprzemocy, a nawet krzywdzenie innych rówieśników w społeczności szkolnej. Obecne są tutaj zagadnienia przemocy psychicznej, fizycznej, ale i seksualnej w środowisku rodziny naturalnej i zastępczej, z uwypukleniem zjawiska kazirodztwa i zmuszania do prostytucji. Kilku uczestników konferencji uznało jednak, że priorytetowe wobec powyższych zagrożeń jest poszukiwanie skutecznych metod wsparcia i ochrony osób pokrzywdzonych – nie tylko małoletnich, ale również kobiet, osób z niepełnosprawnością intelektualną, seniorów, małżonków w sytuacji okołorozwodowej, mieszkańców wsi i osób z zaburzeniami komunikacji.

Nie zapomniano jednak i tym razem, że warunkiem zaistnienia przemocy jest uczestnictwo w niej osób pokrzywdzonych oraz sprawców. Kolejni uczestnicy konferencji zwrócili uwagę na tę grupę osób, które krzywdzą innych, łamiąc ich podstawowe prawa. Dlatego poruszono kwestie związane z postrzeganiem osób doznających przemocy przez osoby ją stosujące oraz posiadanymi przez sprawców zasobami osobistymi, które w znacznym stopniu ograniczają ryzyko wystąpienia przemocy.

Trafny dobór tematów przez prelegentów potwierdza, że do przemocy warto podchodzić interdyscyplinarnie i wieloaspektowo.

Dr hab. Agnieszka Lewicka-Zelent, prof. UMCS

Wystąpienia
Gości Honorowych

Kilka słów o cyberbullingu

**Dr hab. Agnieszka Lewicka-Zelent, prof. UMCS, Wydział Pedagogiki i Psychologii,
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, www.umcs.pl**

Przemoc towarzyszy ludziom w każdej dziedzinie życia. Z jej ofiarami, sprawcami i świadkami spotykamy się w mediach, na ulicy, w szkole, pracy i niestety w rodzinie. Jednak z uwagi na stale zachodzące zmiany cywilizacyjne przybiera ona coraz to odmienne formy. Dlatego pragnę rozpocząć od wprowadzenia w zagadnienia teoretyczne dotyczące zjawiska przemocy, takie jak: różnice i podobieństwa między przemocą, agresją, agresywnością, konfliktem; formy i rodzaje przemocy; osoby zaangażowane w przemoc – ofiara, sprawca, świadkowie.

Młodzież coraz częściej stosuje przemoc, wykorzystując nowoczesne technologie i w związku z tym skoncentruję się na cyberprzemocy, pamiętając, że anonimowość stanowi jeden z ważnych czynników zwiększający prawdopodobieństwo jej wystąpienia.

Mimo wielu akcji profilaktycznych prowadzonych w celu zapobiegania przemocy, w tym tej związanej z wykorzystaniem sprzętu elektronicznego, przekracza ona mury szkoły. Często niestety nie umiemy sobie z nią poradzić. O czym warto zatem pamiętać podczas podejmowanych interwencji dotyczących cyberbullingu?

Głównym celem prezentacji jest wyeksponowanie kilku ważnych zasad, jakimi należy kierować się w sytuacji wystąpienia tego rodzaju przemocy w szkole.

Ponadto zostaną zaproponowane różnorodne metody zapobiegania przemocy szkolnej – chociaż nie tylko jej. Podane zostaną wskazówki, w jaki sposób należy pracować zarówno z ofiarami, jak i sprawcami przemocy, ale także świadkami i rodzicami uczniów. Warto również pamiętać, że sprzęt elektroniczny można wykorzystywać do celów edukacyjno-wychowawczych i w związku z tym zostaną podkreślone jego walory w tym aspekcie.

Przemoc w rodzinach wobec osób starszych i niepełnosprawnych

***Dr hab. Mieczysław Dudek, prof. SAN, Społeczna Akademii Nauk (SAN) w Łodzi,
Wydział Zamiejscowy w Warszawie, www.lodz.san.edu.pl***

Przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych wydaje się być zjawiskiem rzadszym niż inne przejawy przemocy społecznej (na przykład, wobec dzieci, kobiet czy mężczyzn). Jednocześnie jest mniej akceptowana społecznie. Przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych zazwyczaj jest ukrywana w „labiryncie rodzinnej zмовy milczenia”. Niezwykle trudno jest oszacować skalę tego rodzaju przemocy w sposób wiarygodny na podstawie wywiadu, deklaracji.

Panuje zgodność co do stanowiska, że udzielanie wszechstronnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie powinno być realizowane w ujęciu systemowym. Dotyczy to zarówno systemu rodziny jak i konieczności połączenia sił różnych służb zajmujących się problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności pracowników „pierwszego kontaktu”, tj. pracowników socjalnych, oświaty, ochrony zdrowia, Policji, służby kuratorskiej, itd.

Życie z przemocą w tle – refleksje nad biografią nieletnich niedostosowanych społecznie

Prof. nadzw. dr hab. Irena Motow, Wydział Humanistyczny, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, www.ahe.lodz.pl

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem powszechnym. Zwłaszcza w rodzinach dysfunkcyjnych. Nieletni z placówek resocjalizacyjnych sami doświadczali przemocy i byli świadkami tego zjawiska nie tylko w swoich rodzinach. To sprawiło, że stale doświadczają skutków tego prześladowania. W okresie dzieciństwa i dorastania odczuwali niepokój i obezwładniające poczucie bezradności, które-jak twierdzą- prowadziły do samouszkodzeń i agresji wobec otoczenia. Potrzeba zachowania tajemnicy i pozorów poprawnego funkcjonowania rodziny, ograniczała ich kontakty i zaangażowanie w zwykłe działania z rówieśnikami. Osłabienie koncentracji spowodowane odczuwanym niepokojem utrudniało naukę. Moczenie nocne i strach przed porannymi konsekwencjami z tego tytułu, objawiały się często bezsennością a koszmary senne dodatkowo utrudniały sen. W wieku dorosłym próbują żyć inaczej niż rodzice. Twierdzą, że nie będą stosowali przemocy. Okazuje się jednak, że nie mogą uciec od modelu w jakim wychowywali się. Nie radzą z silnymi uczuciami agresywnymi. Są impulsywni i wybuchowi w sytuacjach nowych i wymagających podejmowania decyzji. Jak przyznaje Andrzej ”.. z tego bicia wcale nie wyrosłem na porządnego człowieka. Ten ciężar będzie się ciągnął do końca mojego życia. Przypominam sobie o tym, gdy wyzywam żonę a mój trzyletni synek tak jak ja, chowa się wtedy za wersalkę”

Wystąpienia ustne

Agresja emocjonalna i fizyczna wśród młodzieży

Agnieszka Pytko, agnieszkaapytko@gmail.com

*Sylwia Huczuk-Kapłuk, sylwiahuczuk91@wp.pl, Wydział Pedagogiki i Psychologii,
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, www.umcs.pl*

Zjawisko agresji emocjonalnej i fizycznej jest coraz częściej spotykane nie tylko wśród osób dorosłych, ale także wśród młodzieży, która nierzadko w codziennych sytuacjach przejawiają zachowania o tym charakterze. Zachowania te kierowane są zarówno wobec ich bliskich jak i osób obcych. Młodzi ludzie mają dostęp do szeroko rozpowszechnianych informacji, zdjęć czy filmów zawierających elementy przemocy. Zachowania agresywne u młodzieży przejawiają się nie tylko w biciu, kopaniu czy popychaniu, ale także w ośmieszaniu, obrażaniu i upublicznianiu nagrywanych treści. Celem badań było określenie poziomu agresji emocjonalnej i fizycznej u młodzieży. Wykorzystano do tego narzędzie autorstwa K. Kmiecik-Baran do badania zachowań agresywnych (A). Badaniem objęto 60-osobową grupę młodzieży. Uzyskane wyniki pozwoliły określić poziom przejawianej agresji wśród młodych ludzi oraz odpowiedzieć na postawione problemy badawcze.

Z przeprowadzonych badań wynika, że uczniowie charakteryzują się przeciętnym poziomem agresji emocjonalnej. Badani uczniowie wskazali również osoby, w stosunku do których najczęściej stosują ten rodzaj agresji. Są nimi koledzy ze szkoły, koledzy z osiedla, rodzeństwo. Najmniej osób wykazuje zachowania agresywne względem rodziców oraz osób obcych, nauczycieli.

Wśród uczniów, najwięcej osób wykazuje agresję fizyczną wobec kolegów ze szkoły, rodzeństwa, osób obcych. Najmniej badanych z tej grupy stosuje ten rodzaj agresji względem kolegów z osiedla. Nikt spośród badanych nie stosuje agresji fizycznej wobec nauczycieli.

Bezdomne kobiety jako ofiary i sprawcy przemocy

Sylwia Bokuniewicz, bokuniewicz@gmail.com, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, www.uni.wroc.pl

Celem przeprowadzonych badań było określenie w jakim zakresie kobiety bezdomne są ofiarami przemocy, jak również kto jest jej sprawcą. Celem było także rozpoznanie jakie są formy i przejawy przemocy stosowanej przez osoby badane, jak również wobec kogo ja stosują. Obrana metoda to otwarty wywiad pogłębiony, w trakcie którego dzięki możliwości pogłębienia danego tematu było możliwe eksplorowanie ważnych badawczo treści. Badane bezdomne kobiety w różnym stopniu były zarówno ofiarami, jak i sprawcami przemocy. Z badań wynika, iż były ofiarami przemocy ze strony swoich bliskich, zanim stały się bezdomne, ale są nimi także obecnie. Natomiast sprawcami przemocy stały się dopiero, gdy znalazły się w swojej nowej, trudnej sytuacji życiowej. Formy przemocy, której doznawały, doznają oraz którą stosują to głównie przemoc fizyczna, emocjonalna oraz ekonomiczna. Są także ofiarami przemocy instytucjonalnej. Jednym z głównych powodów bezdomności kobiet jest przemoc stosowana przez osoby bliskie, w większości członków rodziny. Specyfiką przemocy doznawanej przez bezdomne kobiety jest to, że mimo zaprzestania utrzymywania kontaktów z osobą stosującą przemoc wobec nich, nadal są one ofiarami. Jednak sprawcami stają się inni bezdomni, osoby nieznanne oraz pracownicy różnego rodzaju instytucji. Interesującym badawczo aspektem tego zjawiska jest to, iż badane funkcjonując jako osoby bezdomne, stały się jednocześnie sprawcami przemocy, często nie będąc tego świadomymi.

Bezpieczeństwo i ochrona prawna dzieci, młodych dorosłych, ofiar przemocy w cyberprzestrzeni

Paula Zdanowicz, *pzdanowicz1@gmail.com*, Zakład Farmakologii Klinicznej,
Uniwersytet Medyczny w Łodzi, www.umed.pl

Tadeusz Pietras, *tadeusz.pietras@umed.lodz.pl*, Zakład Farmakologii Klinicznej,
Uniwersytet Medyczny w Łodzi, www.umed.pl

W związku z rozwojem cyfryzacji, spadkiem kosztów sprzętu elektro-
nicznego, powszechnym dostępem do sieci internetowej w 21 wieku w sposób
istotny doszło do rozwoju i popularyzacji mediów społecznościowych.
Z powodu braku czasu, licznych zajęć dodatkowych, którymi są obarczane
dzieci, młodzi dorośli, sfera Internetu stała się często jedyną przestrzenią
w której porozumiewają się po ukończeniu zajęć, jak również chętnie
korzystają z nich w trakcie lekcji, utrwalają obrazy nie tylko w celach
edukacyjnych. Umieszczają w przestrzeni publicznej zdjęcia, które nie
powinny być pokazywane osobom postronnym. Nie uświadamiają sobie na
jakie niebezpieczeństwo narażają się. U osób niedojrzałych emocjonalnie,
życie w wirtualnym środowisku może doprowadzić do chronicznego stresu,
reakcji lekowych, obawy przed wykluczeniem przez rówieśników,
w konsekwencji spowoduje obniżenie wyników w nauce, depresję a nawet
próby samobójcze. Osoby osamotnione, podatne na wpływy, uzależniają
poczucie własnej wartości od oceny innych, w postaci lajków, pozytywnych
emotikonów, to one są wyznacznikiem popularności. Komunikatory
społecznościowe są szczególnie niebezpieczną przestrzenią bo pozbawioną
kontroli rodzicielskiej. W mediach ukazują się informacje o tragediach
spowodowanych przemocą w sieci, jednak nagłaśniany jest zaledwie mały
procent rzeczywistej skali problemu. Osoba doświadczająca wirtualnej
przemocy czuje się osamotniona, pozbawiona wsparcia w środowisku
i w służbach, które powinny nieść pomoc. Trudno jest udowodnić, iż
wykradzione treści nie miały znaleźć się w sferze publicznej, tego typu
sprawy o ile zostaną zgłoszone toczą się latami, podczas gdy ich ofiara
pozbawiona jest ochrony. Praca ma na celu ukazanie przyczyny cyber-
przemocy, to jak jej ofiary są postrzegane w społeczeństwie, czy są objęte
realna ochrona prawną oraz przedstawienie możliwych rozwiązań objęcia
ochroną osoby które jej doświadczyły.

Czy można wyrazić zgodę na przemoc? Biologiczne podstawy i kontratyp szkody poszkodowanego w kontekście BDSM

Agata Bisiecka, agata.bisiecka@gmail.com, SKN Antropologów „Juvenis”, Katedra Antropologii, Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, antropologia.upwr.edu.pl

Przemoc seksualna z reguły zakłada ingerencję w nienaruszalność cielesną drugiej osoby przy braku jej zgody na to działanie. Zjawiskiem wyłamującym się z tej kanwy są praktyki sadomasochistyczne z nurtu BDSM.

Stosunek oparty na dominacji i submisji, uważany za patologię seksualną, budzi zainteresowanie badaczy z uwagi na możliwe biologiczne uzasadnienie. Preferowanie dominującego partnera jest wyrazem zachowań afiliacyjnych. Dominacja i tendencje do agresji wobec partnera są elementem ornamentu płciowego (świadczą o wysokiej jakości biologicznej). Postawa dominanta zapewnia mężczyźnie wyłączny dostęp seksualny do partnerki, a zatem pewność ojcostwa. Istnieć mogą zależności pomiędzy czynnością nocyceptorów i ośrodkowego układu nerwowego a preferencjami sadomasochistycznymi.

Prawny status praktyk BDSM jest wciąż niejasny. W Polsce zadanie bólu i uszczerbku na zdrowiu może nie nosić znamion czynu przestępczego z uwagi na kontratyp zgody poszkodowanego.

Internetowym badaniom ankietowym poddano grupę 209 użytkowników portali o tematyce BDSM. Pytania dotyczyły aspektu biologicznego oraz społeczno-prawnego zawieranych relacji. Pytano o przekroczenie nadanych partnerowi uprawnień (wykroczenia poza kontratyp pozaustawowy), podjęte wówczas działania i postawy poszkodowanych. 85% respondentów nie doświadczyło przemocy, 11,5% jednokrotnie przeżyło taką sytuację, a w 3,5% przypadków kilkakrotnie przekroczono uprawnienia. 43,5% badanych w przyszłości zgłosiłoby zajście, 37,3% nie wie, a 18,7% nie zgłosi przestępstwa.

Przekroczenie dozwolonej granicy stanowi gwałt i tak też winno być rozpatrywane. Ofiara często obawia się zgłosić gwałt z powodu presji ze strony partnera, zjawiska victim blaming, lęku przed obmówieniem oraz, jak wskazywali na to sami ankietowani, często lekceważącego podejścia funkcjonariuszy przyjmujących zgłoszenie. Ważne jest zapewnienie jej komfortu, kompleksowej pomocy i uświadomienie własnych praw.

Czy prawo skutecznie chroni osoby doświadczające przemocy w rodzinie?

*Ewa Bilka, ewabilka8@wp.pl, Wydział Nauk Pedagogicznych, Akademia
Pedagogiki Specjalnej im Marii Grzegorzewskiej, www.aps.edu.pl*

Konsultacje prawne to forma wsparcia często poszukiwana przez osoby doświadczające przemocy. Oprócz pomocy psychologicznej to również forma pomocy najczęściej oferowana przez placówki wspierające. Duże zapotrzebowanie na konsultacje prawne świadczy o tym, że osoby doświadczające przemocy zagubione są w gąszczu zmieniających się przepisów a interwencja prawna, w sytuacji gdy zawiodły inne sposoby pomocy wielu osobom daje nadzieję na rozwiązanie problemu przemocy. Choć polskie prawo chroni ofiary przemocy to egzekwowanie tego prawa wciąż pozostawia wiele do życzenia. Podstawowym źródłem wiedzy na temat kierunku pożądanych zmian powinni być osoby doświadczające przemocy. Ich indywidualne doświadczenia wyraźnie wskazują obszary, w których prawny system ochrony ofiar przemocy jest nieskuteczny. Wydaje się jednak, że równie istotne są opinie pracowników instytucji wspierających, których doświadczenia zawodowe pozwalają przekroczyć ograniczenia subiektywnych interpretacji i wciągnąć bardziej uogólnione wnioski z doświadczeń wielu klientów. W referacie przedstawione zostały wyniki badań przeprowadzonych w grupie 117 pracowników instytucji wspierających na terenie całej Polski na temat prawnej ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Analiza jakościowa wyników badań pozwoliła określić te unormowania prawne, które z punktu widzenia specjalistów pracujących w instytucjach wspierających są ważnym osiągnięciem polskiego systemu pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, jak i te które wymagają zdecydowanych modyfikacji.

Diagnozowanie przemocy domowej wobec dziecka – charakterystyka wybranych etapów procesu diagnostycznego

*Anna Karłyk-Ćwik, anna.karlyk-cwik@dsw.edu.pl, Dolnośląska Szkoła Wyższa
we Wrocławiu, www.dsw.edu.pl*

Ze względu na procesualny charakter oraz specyfikę i dynamikę zjawiska przemocy w rodzinie, diagnozowanie przemocy domowej wobec dziecka powinno zawierać następujące etapowe działania: (1) zbieranie informacji, (2) opis sytuacji problemowej, (3) rozpoznanie, (4) wyjaśnienie, (5) prognozowanie, (6) planowanie działań oraz (7) ich kontrolę i ewaluację. W prezentacji dokonano charakterystyki trzech wybranych etapów procesu diagnostycznego. Na wstępie sformułowano najważniejsze zasady zadawania pytań podczas wywiadu z dzieckiem oraz zaprezentowano katalog najbardziej diagnostycznych pytań (etap nr 1). Następnie zaprezentowano charakterystykę funkcjonowania psychospołecznego dziecka krzywdzonego (etap nr 2). Portret psychologiczny zawiera opis funkcjonowania emocjonalno-poznawczego dziecka oraz jego typowych form reagowania i zachowania w różnych środowiskach i sytuacjach w oparciu o analizę następujących aspektów: co myśli, robi i czuje dziecko w stosunku siebie, do innych osób, do najbliższych, ogólnie i w sytuacji krzywdzenia, a także czego potrzebuje, aby lepiej funkcjonować w życiu. Taki wieloaspektowy opis pozwala zaplanować działania kompensujące i niwelujące deficyty emocjonalne dziecka. Na zakończenie podjęto próbę wyjaśnienia mechanizmów funkcjonowania dziecka krzywdzonego w kontekście zadań rozwojowych, takich jak: adaptacja, przywiązanie, poczucie własnego „Ja”, ekspresja i kontrola emocji oraz nadzieja i poczucie sensu w życiu (etap nr 4).

Doświadczanie przemocy w rodzinach wiejskich

Sylwia Michalska, sibia@wp.pl; Zakład Socjologii Wsi, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, www.irwirpan.waw.pl

Przemoc domowa jest przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin nauki: prawa, psychologii, socjologii czy kryminalistyki, lecz jednocześnie badacze mają świadomość trudności, z jakimi wiąże się ich badania. Strach, wstyd, tabu, chęć ochrony rodziny powodują, że wiemy jedynie o części problemu. Doświadczanie przemocy w środowisku wiejskim jest odmienne a sytuacja osób nią dotkniętych jest trudniejsza niż w miastach, na co wskazują nieliczne badania poświęcone przemocy na wsi. Problemem jest zarówno brak placówek, w których można poszukiwać pomocy, jak i specyfika społeczności wiejskich i ich stosunek do relacji między jednostką a rodziną, odwołujący się jeszcze do norm i zasad obowiązujących w tradycyjnych rodzinach chłopskich. W wystąpieniu, w oparciu o raporty międzynarodowe i literaturę przedmiotu wskazane zostaną szczególne uwarunkowania, wynikające z zamieszkiwania na wsi i doświadczania przemocy domowej, z jakimi mierzą się osoby doświadczające przemocy, żyjące w społecznościach wiejskich. W drugiej części wystąpienia, w oparciu o materiały źródłowe – pamiętniki kobiet wiejskich, pochodzące z konkursów pamiętnikarskich organizowanych w okresie powojennym, dokonana zostanie analiza zjawiska przemocy domowej na polskiej wsi. Metoda analizy, polegająca na analizie dokumentów osobistych – w tym wypadku źródeł wywołanych: pamiętników ma długą historię w polskiej socjologii i może być źródłem informacji o trudnych tematach badawczych, takich jak przemoc domowa.

Doświadczenia ekstremalne: kazirodztwo (opis przypadków w dokumentach sądowych)

Henryk Raszkievicz, *henrykraszkievicz@wp.pl*, Katedra Edukacji i Kultury,
Wydział Nauk Społecznych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie,
www.sggw.pl

W referacie przytacza się 9 przypadków kazirodztwa opisanych w dokumentach sądowych w kilku dużych polskich miastach. Zadziwiająco mała liczba spraw tego rodzaju wpłynęła do sądów, co potwierdza zbyt niskie szacunki częstości przypadków wykorzystania seksualnego dzieci, które otrzymano w wielu innych badaniach. Stosunki kazirodcze wraz z ich konsekwencjami rzadko były nazwane i badane, wychodziły na jaw i były ścigane z urzędu. Ofiary kazirodczych stosunków i ich rodziny zachowywały milczenie, przyzwyczajaly się do powtarzających się gwałtów. Z reguły nie zwracały się ze swojej tragedii i nie otrzymywały pomocy, swój dramat ukrywały nieraz przez wiele lat. Kazirodczy ojcowie mieli niskie wykształcenie, byli emocjonalnie prymitywni, nadużywali alkoholu lub narkotyków. Badania psychologiczne wykrywały u nich zaburzenia charakterologiczne. Większość wieloosobowych rodzin, w których dochodziło do stosunków kazirodczych, żyła na małej powierzchni mieszkalnej i bez wygód, co nie sprzyjało uczeniu się intymności, kulturze uczuć ani szkolnemu uczeniu się dzieci. Przypuszcza się, w rodzinach o wyższym statusie socjoekonomicznym bolesne problemy są inaczej rozwiązywane, nie na drodze przewodu sądowego. Także z tej przyczyny trudno dzisiaj jednoznacznie określić, czym jest „środowisko patologii społecznej”, z którego miałyby się wywodzić ofiary kazirodztwa. W literaturze brakuje zwłaszcza badań dalekosiężnych skutków relacji kazirodczych. Zezwolenie na destrukcję w rodzinie dyskutuje się w artykule także z terapeutycznego punktu widzenia.

Dziecko w sidłach oprawcy. Aspekty prawne przemocy w rodzinie

Julia Rychlińska, juliarychlińska@op.pl, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, www.uw.edu.pl

Dnia 19 listopada obchodzony jest Międzynarodowy Dzień Przeciwdziałania Przemocy wobec Dzieci. Autor w swoim referacie przybliżył niezwykle szerokie pojęcie zespołu dziecka maltretowanego, na które składa się m.in. stosowanie wobec dziecka przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej, a także zaniedbywanie. Kolejno, autor wskazuje istotny problem jakim jest przyzwolenie na stosowanie przemocy wobec dziecka, która uznawana jest za jedną z naturalnych i skutecznych metod wychowawczych – w skrajnym przypadku prowadzącą do wcześniej wspomnianego zespołu dziecka maltretowanego. Następnie autor omówił prawa dziecka, przedstawia ochronę praw dziecka w świetle standardów polskich i międzynarodowych, a także ukazuje prawne aspekty przemocy w rodzinie. Autor w swoim referacie pokazał także wpływ Rzecznika Praw Dziecka, a także organizacji pozarządowych na zmianę mentalności polskiego społeczeństwa oraz sposobu w jaki ono traktuje dzieci. Autor wykazał, iż świadomość problemu przemocy wobec dzieci jest dziś w Polsce większa, niż kilkanaście czy nawet kilka lat temu, jednakże wciąż pozostaje ona tematem tabu. Spowodowane jest to często niechęcią do wtrącania się w tzw. „problemy rodziny”, co w efekcie może prowadzić do tragedii, dlatego tak ważne jest przybliżanie tematu przemocy w rodzinie, a szczególnie wobec dzieci, które powinny mieć oparcie właśnie w nas – osobach dorosłych.

Interwencja Kryzysowa wobec zjawiska przemocy w rodzinie

Michał Gluzek, michal.gluz@interia.pl, Instytut Socjologii, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski w Katowicach, www.us.edu.pl

Bez wątpienia wyjątkową formą pomocy rodzinie borykającej się z problemem przemocy jest interwencja kryzysowa. Podejmowana wobec rodziny w sytuacjach szczególnego zagrożenia, jest oddziaływaniem skupionym na zaistniałym aktualnym problemie. W ramach referatu podjęto tematykę roli interwencji kryzysowej wobec osoby doświadczającej przemocy w rodzinie. Zwrócono szczególną uwagę na podstawowe pojęcia teorii kryzysu oraz samej interwencji kryzysowej. Szczególną uwagę poświęcono omówieniu działań, które powinny być podjęte wobec osoby doświadczającej przemocy, a więc:

- zapewnienie bezpieczeństwa,
- zrozumienie reakcji,
- przywrócenie poczucia kontroli,
- uruchomienie zasobów.

Ponadto przedstawiono własne doświadczenia w tym obszarze, dokonując analizy oddziaływania interwencji kryzysowej w bezpośredniej praktyce zawodowej z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie. Podkreślono także istotę interwencji kryzysowej, która charakteryzuje się interdyscyplinarnym oddziaływaniem, oraz współpracą z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Prokuraturą, Policją, służbą zdrowia oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny.

Zwrócono także uwagę na fakt, że interwencja kryzysowa jest oddziaływaniem krótkoterminowym, zmierzającym do udzielenia jak najszybszej pomocy osobom, które znalazły się w sytuacji kryzysowej. Pomoc polega przede wszystkim na przywróceniu równowagi psychicznej i powstrzymaniu członków rodziny dotkniętej problemem przed działaniami, które będą zagrażały ich funkcjonowaniu lub życiu. Interwencja jest działaniem ograniczonym w czasie, chociaż trudno wskazać jednoznacznie przedział czasowy, w którym pomoc rodzinie będzie przynosiło korzyści bez ryzyka przerodzenia się kryzysu krótkotrwałego w kryzys chroniczny, który wymaga innego niż interwencyjne oddziaływania.

Kobiety w sytuacji okolorozwodowej oraz rozwiedzione jako ofiary wciąż trwającej przemocy partnerskiej

Jonasz Wethacz, jonasz.wethacz@gmail.com, Zakład Psychologii Wychowawczej i Psychologii Rodziny, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, www.umcs.pl

Przemoc definiowana jest jako wszystkie celowe i intencjonalne akty godzące w osobistą wolność jednostki, powodujące wieloaspektowe szkody u ofiary. Zachowania o charakterze przemocowym wykraczają poza społeczne normy relacji międzyludzkich. Wyróżnia się kilka form zachowań przemocowych, do najczęściej wymienionych w literaturze przedmiotu należą: przemoc fizyczna, przemoc psychiczna, przemoc seksualna oraz przemoc ekonomiczna.

Przemoc w parze małżeńskiej jest zjawiskiem bardzo wieloaspektowym. Przyczyny prezentowania zachowań agresywnych oraz motywacje do pozostawania przez ofiary w związku przemocowym są niezwykle złożonym zagadnieniem. Do najczęstszych konsekwencji doświadczania przemocy należą: strach i napięcie, wzmożona czujność, zaburzenia emocjonalne (labilność emocjonalna, reakcje lękowe, reakcje depresyjne, wzrost agresywności, obniżona kontrola emocjonalna), trudności w osiągnięciu stanu relaksacji, trudności w nawiązywaniu relacji interpersonalnych, nieumiejętność dokonywania wyborów czy też podejmowania decyzji. Skutkiem doświadczania przemocy może być również Zespół Stresu Pourazowego (PTSD), syndrom wyuczonej bezradności czy też syndrom sztokholmski.

Funkcjonowanie w relacji przemocowej jest niezwykle trudnym doświadczeniem. Zagadnienie przemocy w parze małżeńskiej jest szeroko opisane w literaturze przedmiotu. Pomijamy jednak zagadnienia kontynuacji zachowań o charakterze przemocowym nawet wtedy, gdy małżeństwo zostaje prawnie rozwiązane. W Polsce procesy rozwodowe trwają nawet do kilku lat. W czasie ich trwania kobiety niejednokrotnie nadal pozostają ofiarami przemocy, która może być zintensyfikowana ze względu na ich decyzję o rozwodzie. Co więcej, wiele kobiet już po orzeczeniu rozwodu jest nadal ofiarami swoich byłych mężów, w szczególności pod kątem przemocy psychicznej. Ze względu na fakt, że zjawisko to w niewielkim stopniu jest eksplorowane, szczególnie zalecane jest podjęcie niniejszego tematu w ujęciu wieloaspektowym.

„Kochanie musisz to dla nas zrobić...” Jak działa przestępca zmuszania do prostytucji

*Marta Drozdowska, m.drozdowskaa@gmail.com, Katedra Prawa Karnego,
Uniwersytet w Białymstoku, www.uwb.edu.pl*

Jak to się dzieje, że młode kobiety, z głową pełną marzeń i aspiracji, chcące stworzyć rodzinę, ciepły dom, nagle stają się prostytutkami. W dodatku, okazuje się, że zmotywował je do tego partner, z którym wiązały swoją przyszłość. W ciągu ostatnich dziesięciu lat średnio rocznie odnotowuje się czterdzieści dwa wykryte i osądzone przypadki zmuszania do prostytucji stypizowanego w art. 203 k.k. Biorąc pod uwagę brutalny charakter tego przestępstwa oraz newralgiczne dobro – wolność seksualną – w które godzi, nie można tej liczby bagatelizować. Jak się okazuje, że wiele ofiar wpada w swoistą pułapkę, w której początkowo jej oprawca odcina je od znajomych i rodziny, zapewniając o wspólnej świetlanej przyszłości. W niedalekim czasie opadają ostatnie opary różowej mgły wspólnych planów o domu, dziecku, rodzinie. Zastępuje je gehenna przemocy psychicznej i fizycznej ze strony partnera. Ucieczka od tego koszmaru jest bardzo trudna, a w niektórych przypadkach niemożliwa z powodu uzależnienia od oprawcy.

Wystąpienie miało na celu przedstawienie sposobu działania sprawcy zmuszania do prostytucji. Model działania sprawcy zostanie przedstawiony w oparciu o studium przypadku. Badania aktowe w tym zakresie prowadzono w roku 2015 w Sądzie Rejonowym w Białymstoku. Kluczowe jest ukazanie sytuacji ofiary, która w swoim krytycznym położeniu ma niewielkie możliwości uzyskania pomocy, co dodatkowo jest utrudnione przez postrzeganie jej w społeczeństwie, wskutek czego dochodzi do podwójnej wiktymizacji pokrzywdzonej.

Lęk paniczny jako niewerbalna forma wołania o pomoc osoby doświadczającej przemocy domowej – opis przypadku

Kaja Hanna Karakuła, *kaja.karakula@gmail.com*, *Studenckie Koło Naukowe przy I Klinice Psychiatrii, Psychoterapii i Wczesnej Interwencji, I Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, www.umlub.pl*

Michał Karakuła, *michal.karakula@gmail.com*, *Studenckie Koło Naukowe przy I Klinice Psychiatrii, Psychoterapii i Wczesnej Interwencji, I Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym, Uniwersytet Medyczny w Lublinie;*

Paulina Stefaniuk, *paulastefaniuk@onet.pl*, *Studenckie Koło Naukowe przy I Klinice Psychiatrii, Psychoterapii i Wczesnej Interwencji, I Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym, Uniwersytet Medyczny w Lublinie*

Zaburzenia lękowe z napadami paniki występują u 5,6% populacji ogólnej. W ujęciu psychodynamicznym lęk tego typu rozumiany jest jako reakcja na czynniki przywołujące wyparte i jednocześnie zagrażające treści.

Celem pracy było przedstawienie przypadku pacjentki ukrywającej przez wiele lat fakt przemocy domowej ze strony męża, której jedyną skargą wychodzącą poza krąg rodzinny były napady lęku panicznego.

Pacjentka l. 43, wykształcenie ogólnokształcące, mężatka od 24 lat, pozostająca na utrzymaniu męża – zawodowego żołnierza. Posiada 2 dzieci w wieku 23 i 18 lat, pozostające we wspólnym gospodarstwie domowym. Od momentu zawarcia małżeństwa w wieku 19 lat stopniowo narastała przemoc ze strony męża: psychiczna, ekonomiczna, seksualna, od kilku lat także fizyczna. 8 miesięcy temu zgłosiła się w towarzystwie męża do psychiatry, skarżąc się na objawy lęku panicznego. W trakcie zbierania wywiadu podkreślała zadowolenie z małżeństwa. Zdecydowano o włączeniu farmakoterapii i skierowano na psychoterapię, której pacjentka nie podjęła. Uzyskano częściową poprawę stanu psychicznego. Na pierwszej wizycie, na której pacjentka pojawiła się sama bez asysty męża, ujawniła przerażające fakty oraz bliźny wskazujące na istnienie przemocy domowej. Pomimo deklaracji chęci zgłoszenie tego procederu organom ścigania, do chwili obecnej nie uczyniła tego.

W przedstawionym przypadku:

1. lęk paniczny był swoistego rodzaju formą wołania o pomoc osoby doświadczającej przemocy domowej
2. zaistniało wiele ze wskazywanych w literaturze czynników ryzyka przemocy domowej.
3. uzyskanie w trakcie farmakoterapii jedynie częściowej remisji wynikało z ukrywanych traumatycznych przeżyć związanych z przemocą domową, której rozpowszechnienie wśród rodzin personelu wojskowego waha się w granicach od 13,5 do 58%.

Mutyzm a przemoc. Czy milczenie jest złotem?

Katarzyna Kokot, katarzyna.kokot@uwr.edu.pl, Zakład Poradownawstwa, Instytut Pedagogiki, Uniwersytet Wrocławski, www.uni.wroc.pl

Mutyzm jest zaburzeniem mowy i komunikacji, jednostką nozologiczną w Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10 oraz Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób Psychiczych DSM5. ICD-10 plasuje mutyzm wśród zaburzeń funkcjonowania społecznego, którego symptomami jest m.in. brak mowy, jej zahamowanie, zatrzymanie, brak mimiki itd. przy całkowitym jej rozumieniu. Mutyzm zazwyczaj rozpoczyna się w dzieciństwie lub okresie dojrzewania, zdarza się też u dorosłych. Wspólną cechą tej heterogennej grupy zaburzeń są zaburzenia funkcjonowania społecznego w sferze komunikacji i generowania mowy.

Nie występuje tu konstytucjonalnie uwarunkowana niezdolność do interakcji społecznych ani deficyty w zakresie wszystkich sfer funkcjonowania. WHO (Światowa Organizacja Zdrowia) oraz DSM 5 jako przyczynę podaje m.in. nieprawidłowości i niedostatki otoczenia społecznego dziecka, w tym przemoc... Dzieci i dorośli, którzy cierpią z powodu mutyzmu doświadczali lub doświadczają trudnych, traumatycznych związanych z przemocą stosowaną wobec nich lub bliskich.

Pokonać ofiarę – uwolnić ocalałego. Czyli jak mówić i rozmawiać o przemocy

Syma Marta Al Azab-Malinowska, marta.alazab@gmail.com, Zakład Edukacji Elementarnej i Terapii Pedagogicznej, Wydział Studiów Edukacyjnych, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, www. amu.edu.pl

Język jest podstawowym narzędziem opisu rzeczywistości i naszego doświadczenia. W myśl niektórych koncepcji, choćby językoznawczych czy psychologicznych, nie tylko opisuje, ale również tworzy rzeczywistość. Poprzez język nadajemy znaczenia i rozumiemy otaczający nas świat. Definiować można język jako narzędzie, po pierwsze umożliwiające komunikację, dialog, czy budowanie relacji, a po drugie narzędzie poznawcze pozwalające na konceptualizowanie rzeczywistości, przy jednoczesnym wytwarzaniu tejże. Ową dwoistość języka, jako czegoś co z jednej strony opisuje rzeczywistość, a z drugiej wytwarza i modyfikuje ją, wyraźnie dostrzegamy w kontekście takich zjawisk, jak rzeczywistość psychiczna człowieka. Osoby doświadczające przemocy często stają wobec problemu niemożności wypowiedzenia swojego doświadczenia. Brakuje narracji i pojęć, które pomagały by w powrocie do równowagi i odzyskiwaniu poczucia godności czy tożsamości. Niestety, w dyskursie publicznym, na poziomie językowym, niejednokrotnie stajemy po stronie oprawcy – odbieramy sprawstwo, kontynuujemy przemoc. Dodatkowo język jest często czynnikiem, który włącza w rolę „ofiary”. Tutaj to sprawca jest czynny i pełen mocy, a osoba, która doświadczyła przemocy ma być bierna i bezsilna. Wystąpienie miało na celu próbę odpowiedzi na pytanie o to, jak powinno mówić się o „ofiarach przemocy”, dlaczego użytecznym jest mówienie o ocalałych oraz prezentację wybranych technik terapeutycznych – swoistych operacji językowych, które przywracają osobom doświadczającym przemocy sprawstwo i poczucie godności.

Pomoc czy przemoc – problem opieki nad osobami starszymi – na podstawie badań prowadzonych na terenie woj. śląskiego

*Hanna Wiśniewska-Śliwińska, meritumbis@op.pl, Zakład Pracy Socjalnej i Zdrowia
Publicznego Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, www.ajd.czyst.pl*

W pracy przedstawiono nader aktualny problem niesamodzielności ludzi starszych. Podjęto tematykę właściwej opieki nad seniorami, zaniedbywania ich, wykorzystywania ich nieprzystosowania, niesamodzielności, okradania oraz sprawowania należytej opieki. Seniorzy z jednej strony odczuwają potrzebę autonomii a z drugiej nietolerancję, odrzucenie i niechęć. Poruszono również problem osób zmuszanych do zaakceptowania proponowanych im rozwiązań.

Cel pracy. 1. Przedstawienie sytuacji osób starszych wymagających na stałe/ czasowo opieki lub pomocy. 2. Przetawienie problemów wynikających z sytuacji życiowej osób starszych - zagrożenia autonomii, braku opieki oraz sytuacji, w których tych problemy nie wystąpiły.

Materiał i metody. Badania prowadzono na terenie woj. śląskiego w terminie od sierpnia 2014 r. do marca 2016 r. Badaniami objęto 12 osób starszych. Przeprowadzono wywiady z seniorami oraz 4 opiekunami rodzinnymi, 2 opiekunami zawodowymi, 2 wolontariuszami, 2 pracownikami socjalnymi i 3 sąsiadami seniorów. Do badanych dotarto ze wskazań wolontariuszy i pracowników socjalnych pracujących na terenie powiatów myszkowskiego i częstochowskiego. W badaniach zastosowano metodę wywiadu oraz indywidualnych przypadków.

Wyniki. Przedstawiono sytuację życiową seniorów. Przetudiowano przypadki osób starszych, które niekiedy w pewien sposób są zmuszone do zaakceptowania rozwiązań proponowanych im bądź narzucanych przez osoby trzecie.

Podsumowanie. Seniorzy są integralną częścią naszego społeczeństwa. Wiele trudności mogłoby być usuniętych, gdyby osoby starsze spotykały się z częstszym wsparciem i akceptacją. Przełamałoby to lęk tych osób przed odrzuceniem i brakiem akceptacji, a wyzwoliło poczucie autonomii i samodzielności. Na ustawodawcy spoczywa ciężar uregulowania przepisami problemów osób, które teoretycznie mają prawo do autonomii, a w praktyce sytuacja wygląda inaczej.

Pomoc i wsparcie dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Jolanta Malina, jolantam@poczta.onet.eu; Instytut Bezpieczeństwa Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Chorzowie, www.wsb.pl/chorzow

Dom rodzinny powinien być środowiskiem miłości i opieki, powinien chronić przed złem i uczyć właściwych zachowań społecznych. Rodzina powinna właściwie realizować funkcje, o których mówi Z. Tyszka: materialno-ekonomiczną, opiekuńczo-zabezpieczającą, rekreacyjną, prokreacyjną, legislacyjno-kontrolną, socjalizacyjną, klasową, kulturalną, rekreacyjno-seksualną, towarzyską, emocjonalno-ekspresyjną. A przede wszystkim dawać poczucie bezpieczeństwa. Jednak nie zawsze tak jest. Dom rodzinny często jest miejscem przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej, ekonomicznej czy zaniedbania. Osoby najbliższe często są sprawcą cierpienia, zagrożenia i rozpacz. Problem ten może dotyczyć każdej rodziny, nie tylko tej z marginesu społecznego. Taka sytuacja niesie za sobą poważne skutki jednostkowe i społeczne, demoralizuje dzieci i jest przestępstwem ściganym z urzędu. Człowiek dotknięty problemem przemocy w rodzinie (a zwłaszcza ofiara czy świadek przemocy) staje w obliczu nieprzychylnej rzeczywistości, ale i przychylniej rzeczywistości, bo nie jest tak, że pozostaje z tym problemem zupełnie sam. Przemoc domowa przestaje być zamknięta w „czterech ścianach”. Problem ten można rozwiązywać i pomaga w tym państwo przez szereg działań legislacyjnych i organizacyjnych. Celem pracy była prezentacja tych działań na przykładzie województwa śląskiego. Zakres tematyczny obejmuje analizę działalności pomocowej udzielonej w latach 2015 i 2016 w gminach i powiatach województwa śląskiego, na podstawie sprawozdań Wydziału Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach. Z analizy materiału wynika, że świadomość społeczna możliwości pomocy sobie i swoim bliskim, w sytuacji przemocy w rodzinie, jest wciąż zbyt mała. Pomoc i reakcja instytucji powinna być wsparta reakcją społeczną. Do ujawnienia przemocy w rodzinie potrzebne jest pokonanie wewnętrznych lęków i wstydu, ale też pomoc osób z zewnątrz. Nie pozostawajmy obojętni, mamy wpływ na to, jaka jest rzeczywistość ofiar przemocy.

Postrzeganie osób pokrzywdzonych przez sprawców przestępstw z użyciem przemocy

Ewa Trojanowska, *e.trojanowska5@gmail.com*, doktorantka, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, www.umcs.pl

Jedną z przeszkód skutecznej pracy resocjalizacyjnej z osobami odbywającymi karę pozbawienia wolności stanowią techniki neutralizacji czynów przestępczych, które polegają m.in. na zaprzeczaniu istnienia osoby pokrzywdzonej lub szkody, która powstała w wyniku przestępstwa. Stosowanie tych technik nie pozwala na przyjęcie odpowiedzialności za własne działania oraz wynikające z nich skutki. Dlatego też ważne jest, aby oddziaływania penitencjarne wobec osadzonych były również ukierunkowana na minimalizowanie stosowania przez nich powyższych usprawiedliwień. Jednakże pierwszym krokiem w projektowaniu takich działań powinno być poznanie stosunku osadzonych do osób, które zostały pokrzywdzone w wyniku dokonanego przez nich przestępstwa. Głównym celem opracowania było przedstawienie opinii sprawców przestępstw z użyciem przemocy, którzy odbywają karę pozbawienia wolności, na temat osób pokrzywdzonych. W pracy przedstawiono porównanie postrzegania osób pokrzywdzonych przez sprawców zabójstw oraz sprawców przemocy w rodzinie. Wyniki badań własnych wskazują, że mężczyźni odbywający karę na podstawie artykułu 207 kodeksu karnego częściej niż skazani na podstawie artykułu 148 kodeksu karnego postrzegają osoby, które skrzywdzili za „słabsze” lub nieporadne, ale jednocześnie w mniejszym stopniu wskazują na m.in. ich współodpowiedzialność za dokonane przestępstwo. Niewłaściwe postrzeganie osób pokrzywdzonych może mieć wpływ na stosunek skazanych do odbywanej przez siebie kary. Dlatego też trzeba kształtować odpowiednie postawy sprawców przestępstw z użyciem przemocy, aby mogli przejąć odpowiedzialność za swoje czyny i wynikające z nich konsekwencje bez obarczania winą osób pokrzywdzonych.

Przemoc w środowisku pracy wobec człowieka z niepełnosprawnością intelektualną

*Anna Nowak, a.nowak@doktorant.umk.pl, Katedra Psychopedagogiki Specjalnej,
Wydział Nauk Pedagogicznych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu,
www.umk.pl*

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną coraz częściej uczestniczą w różnych sferach życia publicznego. Ich obecność w różnych środowiskach i przebywanie na wielu płaszczyznach z tzw. osobami pełnosprawnymi niesie za sobą nie tylko pozytywne, ale również negatywne konsekwencje. Człowiek z niepełnosprawnością intelektualną uczestnicząc w różnych przestrzeniach publicznych, budując wzajemne relacje społeczne doświadcza bardzo często szeroko rozumianej agresji jawnej bądź ukrytej ze strony innych współczłonków społeczeństwa. Celem wystąpienia było omówienie problematyki podejmowania aktywności zawodowej przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną na otwartym rynku pracy w aspekcie relacji społecznych. Pomimo licznych działań i kampanii nawiązujących do polityki antydyskryminującej, człowiek z niepełnosprawnością intelektualną nadal bardzo często doświadcza szeroko rozumianej przemocy ze strony swoich przełożonych, współpracowników czy koleżanek i kolegów z pracy. Wykluczenie społeczne, mobbing, agresja psychiczna wpływają na osiąganie sukcesów zawodowych oraz poczucie satysfakcji życiowej. Całość rozważań została ujęta w ramy literatury przedmiotu oraz badań jakościowych, w których udział wzięły dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną zatrudnione na otwartym rynku pracy.

Ryzyko przemocy wobec osób z zaburzeniami komunikacji

Magdalena Niekra, *niekralena@o2.pl*, *Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy w Janowie Lubelskim*, *www.orw.powiatjanowski.pl*

Zjawisko przemocy wobec osób niepełnosprawnych stanowi coraz częstsze źródło badań środowisk naukowych. Nadal są one jednak niewystarczająco miarodajne. Zwłaszcza na gruncie polskim obserwuje się pewne deficyty na tym polu badawczym. Tymczasem niepełnosprawność, która kojarzona jest (słusznie lub niesłusznie) ze słabością, a także która zwykle utrudnia bądź uniemożliwia fizyczne i mentalne nadążanie za zmieniającym się światem, jest wysokim czynnikiem ryzyka wystąpienia przemocy. Wydaje się, że jeszcze bardziej może ono wzrosnąć w przypadku osób niepełnosprawnych z zaburzeniami komunikacji.

Na podstawie analizy raportów dotyczących przemocy wobec niepełnosprawnych oraz w oparciu o lekturę opracowań poświęconych temu zagadnieniu można stwierdzić, że brak funkcjonalnej komunikacji często wymieniany jest jako jeden z powodów zaistnienia przemocy. Nie stał się on jednak oddzielnym problemem do rozpatrzenia, dlatego celem referatu jest zwrócenie uwagi na zaburzenia komunikacji u osób niepełnosprawnych jako na specyficzny czynnik generujący przemoc i sprzyjający jej. Odwołanie się do konkretnych wypowiedzi krzywdzonych osób z dysfunkcjami w obrębie komunikacji i przytoczenie wspomnień ich opiekunów umożliwi wskazanie określonych przejawów przemocy. Druga część referatu to przegląd wybranych badań naukowych oraz artykułów pod kątem stosowania przemocy wobec niepełnosprawnych z trudnościami w porozumiewaniu się. Pozwoli on uświadomić sobie, jak znaczącą barierą w aspekcie wykrywania zjawisk przemocy jest niemożność skomunikowania się z otoczeniem. W części trzeciej zaproponowane zostaną propozycje rozwiązań, które przyczyniłyby się do zapobiegania przemocy lub jej efektywnego wykrywania.

Zaproponowany temat stanowi więc nie tylko uszczegółowienie dyskusji odnoszącej się do krzywdzenia osób niepełnosprawnych, uwzględnia jego skutki i determinanty, ale jest również przyczynkiem do dalszych badań, dotyczących zjawiska przemocy w powiązaniu z zaburzeniami komunikacji.

Środowisko rodzinne a przemoc wobec dziecka

Barbara Małgorzata Kałdon, *barbara.m.k13@gmail.com*, Wydział Nauk Pedagogicznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, www.pedagogika.uksw.edu.pl

Jan Niewęglowski, *j.nieweglowski1960@gmail.com*; Wydział Nauk Pedagogicznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, www.pedagogika.uksw.edu.pl

Historia każdego człowieka i całej społeczności przebiega przez rodzinę. Rodzina pozostaje najważniejszym punktem odniesienia we wszystkich dziedzinach życia. Powołując się na badania różnych dyscyplin naukowych, z łatwością możemy zauważyć, że we wszystkich społeczeństwach rodzina jest traktowana i akceptowana jako instytucja o szczególnym znaczeniu. Każda społeczność kojarzy instytucję rodziny z całym kompleksem norm moralnych, które regulują wzajemne obowiązki, wzorce postaw i zachowań.

Rodzina stanowi podstawową komórkę życia społecznego. Z jednej strony należy do struktur trwałych, z drugiej, biorąc pod uwagę realia życia, stanowi system plastyczny (oczywiście do pewnych granic).

Rodzina często pozbawiona jest, w spełnianiu swoich zadań, pomocy wielu instytucji, tak państwowych, jak i poza państwowych. Zapomina się, że rodzina jest naturalnym i pierwszym środowiskiem, w którym młody człowiek czuje się najbezpieczniej i zaspokaja swoje podstawowe potrzeby.

Celem niniejszej prezentacji było ukazanie wpływu środowiska rodzinnego na przemoc wobec dziecka. Istotną kwestią jest odpowiedź na pytanie czy przemoc występuje we wszystkich rodzinach, czy tylko w środowiskach patologicznych. Poza tym zostały podjęte próby ukazania skuteczności obecnych procedur prawnych w zakresie ochrony najmłodszych członków rodziny przed przemocą. Dla osiągnięcia tych celów posłużono się analizą przeprowadzonych badań na podstawie statystyk policyjnych województwa mazowieckiego.

Należy zastanowić się nad tym co należy zmienić, aby skuteczniej chronić dzieci przed przemocą oraz zmniejszyć omawiane zjawisko. Przemoc domowa jest dużym problemem i zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania rodziny, tak więc potrzebne są spójne działania różnych instytucji aby osiągnąć zamierzony cel.

Trudności wychowawcze z dziećmi skrzywdzonymi przebywającymi w rodzinnej pieczy zastępczej

*Beata Baron, beatabaron@gmail.com, Instytut Filologii i Pedagogiki, Wszechnica
Polska – Szkoła Wyższa w Warszawie, www.wszechnicapolska.edu.pl*

Celem niniejszej pracy było omówienie specyficznych trudności wychowawczych, na jakie napotykają w swojej pracy osoby sprawujące rodzinną pieczę zastępczą. Dzieci kierowane do pieczy zastępczej to często dzieci skrzywdzone, które we wcześniejszym środowisku wychowawczym doznały przemocy. Dlatego też jednym z celów badania było ukazanie tychże trudności wychowawczych oraz sposobów radzenia sobie z nimi przez opiekunów zastępczych. Badaniami prowadzonymi zgodnie z założeniami metodologii jakościowej objętych zostało łącznie trzydzieści rodzinnym domów dziecka i rodzin zastępczych z całej Polski, razem czterdziestu czterech opiekunów. Wykorzystując metodę wywiadu zgromadzono materiał badawczy, którego analiza pozwoliła zauważyć, że w przeważającej większości opiekunowie nie posiadają wystarczającej wiedzy dotyczącej traumy dziecięcej i funkcjonowania dzieci skrzywdzonych, z czego zdają sobie sprawę. Brak im również odpowiedniego przygotowania w kwestii metod wychowawczych i podejścia do dzieci, których zachowanie jest wynikiem doznanej wcześniej przemocy. Najbardziej niezrozumiałe zachowania wychowanków, o jakim mówili badani to: notoryczne kłamstwa ze strony wychowanków dotyczące ich codziennego funkcjonowania w pieczy zastępczej, zachowania autodestrukcyjne i destrukcyjne przejawiające się niszczeniem różnych przedmiotów i okrucieństwem wobec zwierząt, ucieczki do rodzinnego domu, pomimo doznanej w nim krzywdy oraz reakcje dysocjacyjne. Badania ukazały potrzebę uczestniczenia przez opiekunów zastępczych w szkoleniach i warsztatach, które wzbogaciły by ich wiedzę z zakresu psychotraumatologii dziecięcej, podniosły ich kompetencje wychowawcze oraz dały konkretne narzędzia pracy z dziećmi skrzywdzonymi, co zapewne przełożyło by się na jakość rodzinnej pieczy zastępczej.

Wiktymologiczne aspekty zjawiska przemocy w środowisku szkolnym

*Iryna Kurlak, kie3691@gmail.com, Wydział Nauk Pedagogicznych Uniwersytet
Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, www.uksw.edu.pl*

W procesie profilaktyki zjawiska przemocy ważne znaczenie ma wiedza o ofiarach. Jak wynika z literatury (S. Guerin, E. Hennessy) ofiary agresji szkolnej to dzieci słabsze od swoich prześladowców, bardziej lękliwe i niepewne, mające negatywny stosunek do agresji i przemocy, wyrzucane poza nawias grupy rówieśniczej, na skutek czego przeżywają stan osamotnienia. Często też wskazuje się na ich poczucie niskiej wartości. Ofiary przemocy jako „kozy ofiarne” nie cieszą się sympatią innych uczniów. Jednak różnice w aspekcie psychologicznym pomiędzy ofiarami a sprawcami dotyczą tylko pewności siebie i asertywności. Ofiary są często osobami, posiadającymi różne defekty czy odmienności fizyczne – znaczną nadwagę, odstające uszy, duży bądź zdeformowany nos, rude włosy, niepełnosprawność fizyczna czy niższy poziom intelektu, okulary i in. Postępy ofiar w nauce były bardzo podobne, jak u prześladowców – na poziomie średnim bądź poniżej. Badacze wyodrębniły dwie kategorie ofiar: 1) ofiary typowe (bierne); 2) ofiary nietypowe (prowokujące). Pierwsze pasują do opisu przedstawionego powyżej. Drugie drażnią wszystkich dzieci wokół, wywołując ich negatywne zachowanie. Istnieją również osoby, które należą do kategorii prześladowca/ofiara, które są zaangażowane w gnębienie kolegów, a jednocześnie dręczone przez innych uczniów. Typowe ofiary charakteryzują się brakiem poczucia bezpieczeństwa. Ponadto są oni często ostrożni, wrażliwi i spokojni. Gdy zostają zaatakowani przez innych uczniów na ogół reagują płaczem i odejściem z grupy. Ponadto ofiary mają ujemny obraz samego siebie i swojej sytuacji, często patrzą na siebie jako na nieudaczników, są zawstyżeni, nieszczęśliwi.

Wsparcie i ochrona osoby pokrzywdzonej przemocą w rodzinie w oddziaływaniach resocjalizacyjnych

Kazimierz Nosal, *nosalka@tlen.pl*, Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie
z siedzibą w Świdniku, I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej

Praca z osobą skazaną w warunkach wolnościowych, sprawcą przemocy domowej, to również praca z jego najbliższymi, pokrzywdzonymi. Zadaniem Sądu jest nie tylko ukaranie sprawcy przemocy domowej ale także pojęcie działań ochronnych wobec pokrzywdzonych. Poddanie sprawcy próbie, często w postaci kilkuletniego dozoru kuratora sądowego, taką ochronę i poczucie bezpieczeństwa dla pozostałych domowników ma zapewnić. Rozwiązywanie problemów przemocowych oraz profilaktyka w tym zakresie to istotne zadania Państwa, realizowane przez powołane do tego organy i podmioty. Praktyka pokazuje, iż realizowane działania mają sens i stają się coraz bardziej skuteczne. Wiodącą rolę w organizowaniu wsparcia osobom pokrzywdzonym, może i powinien odegrać kurator sądowy, który we współpracy z lokalnymi instytucjami i organizacjami tworzy kompleksowy system wsparcia dla osób pokrzywdzonych. Szczególną cechą oddziaływań resocjalizacyjnych podejmowanych przez kuratora sądowego jest to, że realizowane są one w środowisku zamieszkania osoby skazanej oraz pokrzywdzonych. Taki charakter działań sprzyja prawidłowej diagnozie oraz umożliwia wypracowanie najwłaściwszych sposobów pracy z osobą skazaną za przemoc. W sprawach przemocy domowej głównymi beneficjentami podejmowanych działań resocjalizacyjnych wobec osób skazanych zawsze powinny być osoby pokrzywdzone.

Wyzwania rodziny. Osoba starsza w rodzinie – doświadczająca przemocy czy wsparcia? Próba ujęcia problemu

Magdalena Cieślikowska, cieslikowskamagda@onet.pl, Wydział Filozofii i Socjologii,
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, www.umcs.pl

Proces starzenia się ludności wynika głównie z systematycznego wydłużania średniej długości trwania życia oraz stale zmniejszającego się odsetka urodzeń dzieci, szczególnie w krajach rozwiniętych i rozwijających się. Wydłużanie się ludzkiego życia następuje głównie w wyniku poprawy warunków: mieszkaniowych, higienicznych, żywieniowych oraz stałego polepszania standardów opieki zdrowotnej. Wobec jasno zarysowanych zmian na pierwszy plan wysuwa się kategoria starości i starzenia się, jako swoisty problem przybierający zarówno indywidualny jak i globalny charakter. Indywidualny, głównie z powodu trudności organizacyjnych, ekonomicznych, emocjonalnych jakie jawią się przed rodzinami seniorów. Źródłem trudności staje się realizacja zakresu codziennych czynności, które musi wykonać człowiek starszy bądź członkowie rodziny odpowiedzialni za jego stan zdrowia. Liczne badania pokazują jak wiele frustracji, złości i niedomówień pojawia się w rodzinach, które stają przed nowym wyzwaniem jakim jest potrzeba zapewnienia kompleksowej opieki starszej osobie. W wystąpieniu nakreślona została sytuacja osób starszych, którzy funkcjonują w jednym gospodarstwie domowym wspólnie ze swoimi dziećmi oraz wnukami. Referat był próbą udzielenia odpowiedzi na zasadnicze pytanie czy osoba starsza w rodzinie doświadcza przemocy czy wsparcia i zrozumienia ze strony najbliższych. Całość rozważań została poparta licznymi badaniami społecznymi, dokonanymi przez ekspertów z obszaru dziedziny nauk społecznych.

Zasoby osobiste osób stosujących przemoc w kontekście oddziaływań resocjalizacyjnych

*Małgorzata Osińska, osinska.malgorzata79@gmail.com, Zakład Resocjalizacji,
Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,
www.umcs.pl*

Dla każdego kto pracuje z osobami stosującymi przemoc wobec najbliższych oczywistym jest, że nie ma możliwości wyeliminowania tego zjawiska bez podjęcia działań, które skłonią „sprawcę” do powstrzymania się od krzywdzenia. Dodatkowo ważnym jest praca z całą rodziną, ze szczególnym uwzględnieniem udzielenia profesjonalnego wsparcia pokrzywdzonym. Istotnym jest, aby koncentrować się na ograniczaniu stosowanej przez „sprawcę” przemocy poprzez wdrażanie oddziaływań prowadzących do zmian wewnętrznych, moralnych w jednostce, nie poprzestając jedynie na zewnętrznych przejawach niepożądanych zachowań. Osoba stosująca przemoc powinna nie tylko mieć świadomość krzywdy jaką wyrządza, ale też nauczyć się kontrolowania swojego zachowania w sposób zwiększający szansę prawidłowego funkcjonowania w środowisku rodzinnym.

Bazując na takim podejściu w pracy z osobą stosującą przemoc należy koncentrować się na poszukiwaniu czynników, dzięki którym dojdzie do wzrostu jej zaangażowania w proces resocjalizacyjny rozumiany jako proces wprowadzania trwałych zmian oraz do wzbudzenia motywacji i utrzymania jej na poziomie umożliwiającym utrzymanie współpracy z osobą zaangażowaną w pracę z rodziną. Czynniki, które mogą stanowić bazę oddziaływań to zasoby osobiste podopiecznego. Rozpoznanie ich ma znaczenie nie tylko poznawcze, ale przede wszystkim praktyczne. Wiedza ta daje możliwość ukierunkowania oddziaływań podejmowanych wobec i wspólnie z podopiecznymi, co może mieć istotny wpływ na ich skuteczność. Dodatkowo praca skoncentrowana na zasobach przyczynia się do wzrostu motywacji do pozytywnych zmian i przystosowania społecznego. Ponadto poszerza ona perspektywę osób pracujących w obszarze wykluczenia społecznego oraz może stać się wyznacznikiem efektywności procesu resocjalizacyjnego.

Indeks Autorów

Al Azab-Malinowska S. M.	33
Baron B.	40
Bilska E.	23
Bisiecka A.	22
Bokuniewicz S.	20
Cieślukowska M.	43
Drozdowska M.	30
Dudek M.	14
Gluzek M.	28
Huczuk-Kapłuk S.	19
Kałdon B. M.	39
Karakuła K. H.	31
Karakuła M.	31
Karłyk-Ćwik A.	24
Kokot K.	32
Kurlak I.	41
Lewicka-Zelent A.	13
Malina J.	35
Michalska S.	25
Motow I.	15
Niekra M.	38
Niewęłowski J.	39
Nosal K.	42
Nowak A.	37
Osińska M.	44
Pietras T.	21
Pytka A.	19
Raszkiewicz H.	26
Rychlińska J.	27
Stefaniuk P.	31
Trojanowska E.	36
Wethacz J.	29
Wiśniewska-Śliwińska H.	34
Zdanowicz P.	21